

מבוא

נשים כתבו מאז ומעולם, המעטות שידעו לכתוב, בעולם שבו רק מעטים ידעו בכלל קרוא וכתוב, והמעט שהצליחו לייצר לעצמן תנאי כתיבה, בעולם שבו רק לשכת אוכלוסייה קטנה במיוחד היה בכלל זמן להתיישב ולחבר סיפור. ההסבר שהציע חקר הספרות הפמיניסטי הוא, שיש בספרים האלה, הנקראים על ידי נשים ונשים בלבד, היענות לצורך שלהן לקרוא טקסט שמשקף בצורה מסוימת את החיים שלהן.

כאשר המשוררת כותבת טקסט שמתכוון לשקף לה את חייה שלה היא מתעמתת עם מה שהוא אומר עליה היא צריכה לבחון את עצמה, האם היא עונה על המאפיינים שהטקסט מעניק לגיבורות הנשים שבו האם הצליחה לכוון את עצמה ולבנות את חייה. הכותבת מתעמתת עם מאפיין זה של חייה שלה ונדרשת להתמודד איתו, לחפש את ההישרדות המתאפשרת בתוכו ואת הכינון העצמי של מי ששולטת בגורלה. טקסטים ספרותיים, כמו כל טקסט תרבותי ממלאים תפקיד גורלי בכינון העצמי של הכותבת. הם אלה שנותנים לה שוב ושוב את הכלים לכינון העצמי הזה: ההתבוננות בטקסט, ההרהור אודות העולם שהוא מציג - העולם המוסרי, ההיררכיה של הדברים החשובים בעולם הזה והעולם המגדרי.

שני יסודות/ זלדה

זלדה נולדה בשנת 1914 למשפחת רבנים ואנשי תורה באוקראינה. שיריה מבטאים צירוף של מיסטיקה ולמדנות ויש בהם רעננות חדשנית. בשנת 1967 פרסמה את ספר שיריה הראשון "פנאי". היא התאפיינה בפתיחות כלפי העולם הרחב והיו לה ידידים חילוניים. זלדה נפטרה בשנת 1984 בגיל 70.

ב-1982 התפרסם שירה של וולך "תפילין" והמשוררת זלדה ניתקה עימה את הקשר.

השיר "שני יסודות" יש הטוענים נולד כתגובה ליחסי המשוררת זלדה ויונה וולך שנתפסה כ"מופרעת" - הלהבה.

אסתי אדיבי- שושן רואה בשירה המאוחר של זלדה התייחסות ארס-פואטית לשירתה ולאישיותה הפרובוקטיבית של יונה וולך (מתוך: "עדיין בובה ממוכנת", הארץ).

בספרה של אסתר אטינגר "זלדה- שושנה שחורה" מצויין כי אין לתאר שני הפכים גדולים יותר מאשר זלדה ויונה. לעומת האישה הדתיה, המופנמת, המהססת והרגישה, הייתה יונה וולך אישה סוערת, בוטה בהופעתה ובדיבורה. הקשר שלהן התבסס על הערכה הדדית.

"שני יסודות" המופיע בספרה האחרון של זלדה, בקובץ "שנבדלו מכל מרחק" נכתב לדבריה של אטינגר בעקבות מפגש אקראי מחודש עם וולך. שני היסודות הם הלהבה והברוש, כדימויים של יונה וזלדה, ובשיר מתנהל ביניהם מעין דו-שיח של ניגודים, למרות הדימיון המסתמן בין קווי המיתאר החיצוניים.

הלהבה מתריסה כנגד יישוב הדעת של הברוש. אך בשיר אחר של זלדה ניכר כי גם מחשבותיה ומשאלותיה הן למרחב כשל הלהבה "מה מקנאה הייתי ביורדי היס/ ובאלה שביתם על חוף האוקיינוס" (אחד משירי "פנאי").

השיר מציג באופן מטאפורי שני יסודות המיוצגים ע"י הלהבה והברוש- מקור הלהבה ביסוד האש והברוש ביסוד האדמה. זהו שיר מטאפורי בין שני טיפוסים שונים: הלהבה שמהווה סמל לטירוף, לטירוף חושים, לתעוזה ולחופש. והברוש שעמידתו האיתנה מסמלת יציבות, קביעות ושגרה.

ניתן לחלק את השיר ולעיין בו על-פי החלקים הללו: שורות 1-17- דברי הלהבה לברוש. שורות 18-24 דברי הברוש ללהבה ללא קול.

בפתיחת השיר "שני יסודות" דוברת הלהבה שלוקחת על עצמה את זכות הדיבור כדי לתאר באופן ביקורתי את הברוש ולתקוף את דרכו. על דרך השימוש באנפורה מוצגת השאננות, הגאווה, הכעס על היציבות. מכך היא מסיקה על עולמו הפנימי ורואה בו טיפוס שחי " בלי טירוף, רוחניות, דימיון, חירות", כלומר מתוך הרדידות של הלהבה המבחינה רק בנראות ובגלוי, יש גזירה של מסקנות על העולם הפנימי ובאופן זה ללא קול כבר נמתחת הביקורת על הלהבה שהיא נסמכת על מראה עיניים ללא יכולת העמקה.

האנפורה כאמצעי רטורי מדגיש שוב ושוב את האין ובעצם מלמד על היש הסמוי, המבוקר ובאנלוגיה לשיר ואחיותו בהשוואה בין היסודות הרי גם הברוש רב בו הנסתר על הגלוי.

בסיום השיר משתנה שמה מ"להבה" ל"שלהבת"- שלהוב לעומת איפוק. מכאן שרגשותיה המשולהבים מונעים ממנה לראות את הברוש על פנימיותו ומכאן שאף לא תאמין לאישיותו הפנימית .

השיר כמו מציג שני טיפוסים מנוגדים : המופנם והמתון לעומת הסוער והמתפרץ. לכאורה השיר נוטה לטובת השקט והאיפוק של הברוש ואילו הלהבה מצטיירת כילדותית ומתלהבת ובעלת יכולת מצומצמת לראות נכוחה. אולם ניתן לראות בהם גם כיסודות מנוגדים המשלימים את העולם, את דרך ההבעה, כשני יסודות בפנימיות ה"אני"- לחיים שיש בהם מהציבות לצד הטירוף, הארציות לצד השמיימיות.

כל השיר בוני מתמונה מטאפורית של דו שיח בין הלהבה לברוש המאונשים ובכך מייצגים שני יסודות מנוגדים, כשני יסודות בנפש האדם הנמצאים בקונפליקט אך גם בהשלמה. תבנית הניגוד וההשלמה מגדירים האחד את השני, בין התפרצות לאיפוק והנמשל הצורך בראיית האחד את האחר .

הסמלים בשיר :

. יש הרואים בברוש את הדת השמרנית, העתיקה והקבועה. הלהבה היא העולם החילוני, המתירני, הסוער.

אפשרות נוספת, שני ניגודים : הברוש יכול לסמל את האדם המיושב, הקבוע והאיתן. הכוח המאופק והשקול. ואילו הלהבה- היא הכוח המתפרץ, הסוער.

אפשרות שלישית- הברוש- זלדה, המופנמת, הנוטה לשמרנות ואילו הלהבה- יונה וולך המוחצנת והדברנית.

בשורות 13-17: מוצגת הלהבה כמרדנית, כאנטי ממסדית. יש אירוניה שכן היא מגנה את התלות של הברוש בממסד, במחזוריות החיים אך קיומה שלה תלוי בגורמים חיצוניים כמו אוויר, רוח, מים וחומרי בעירה.

הלהבה משתוללת לנוכח יציבותו של הברוש "בגאווה עתיקה וקודרת", אולם ייתכן ושמץ של קנאה עולה מדל שפתותיה על היותה היא סוערת ולא מוצאת מרגוע.

החלק השני של השיר מציג את מחשבות הברוש. דעתו נמסרת רק באמצעות מחשבותיו אותם מוסרת הדוברת הכל-יודעת. הלהבה אינה מסוגלת להבין אותו ולכן הוא חוזר בליבון ארבע פעמים כתקבולת ניגודית " הוא יודע שיש בו טירוף, חירות, דימיון ורוחניות".

לשניהם יש טירוף- ניצוץ לצורך המימוש (השירי, היצירתי, חיות). נקודת המוצא של שניהם משותפת- טירוף. אך מכאן סדר היצג הדברים שונה:

להבה-

טירוף

רוחניות

דימיון

חירות

ואילו הברוש-

טירוף

חירות

דימיון

רוחניות

הסולם של הברוש מוביל לערך של רוחניות לעומת הלהבה של חירות. ומכאן שורש ההבדל הנעוץ ביניהם. האחד- לשקט, לידיעה, לנפש והאחר- לפרוע.

הברוש בשתיקתו מגלה את עוצמתו ואילו הלהבה כמדורש שם מתלהבת ורק מדברת. היא הדברנית ואילו הברוש הוא המאופק.

שלום רב,

על מנת לקבל תמונת מצב של התלמידים המקבלים תמיכה של שעות פרטניות ולוודא כי כל התלמידים הזקוקים לסיוע אכן מקבלים מענה, כל מורה מתבקש למלא את הטבלה המצורפת ולהחזירה עד יום שישי הקרוב ה- 30.01.15.

שם המורה _____

אופק חדש - שעות פרטניות - שיבוץ

מס' השעות _____

יום	שיעור	שמות התלמידים	כיתה	נושא	הכיתה בה יערך השיעור

הערה: השיבוץ נתון לשינויים על פי צרכי התלמידים והתקדמותם.
כל בקשה לשינוי תועבר אלינו לאישור.

תודה על שיתוף הפעולה,,

רונית תותחני, רחל שרביט מוסקוביץ,